

(המשך מעמוד 10)

כולם הביטו בנציג הארגון הגדול ביותר, הסתורות המהנדסים. זה אמר כי הפשרה נראית לו, אולם עליו להתייעץ תחילה ב"ועד-התיאום, שכן הוא רואה בו הסמכות העליונה. יתר הנציגים מיהרו כחורו לבקר, הודיעו כי קיבלו את הצעתו.

מזכיר ההסתדרות אץ לירושלים, הגיח בפני שר האוצר פינחס ספיר את תנאי הפשרה. ספיר קיבלם ברצון, שכן לא חייבוהו לשום ויתור או מסקנה. אולם גם לשר וגם למזכיר ההסתדרות היה ברור, שאי-אפשר להסתפק בהסכמת האירגונים ההסתדרותיים; יש להשיג את הסכמת ועדת התיאום. נציגיו הומונו בחיפיות לירושלים.

"אין עני מה לדבר!" הצעת הפשרה לא סיפקה את ועדת-התיאום. נציגיו ורשו התחייבות ברורה מצד ספיר, כי נוסף ל"ניהול משאומתן וסיומו תוך שבועיים, יוקפאו מסקנות ועדת הורוביץ. אם כן," השיב ספיר, "אין לנו על מה לדבר."

השעה כבר הייתה אחרי הצות. בקר, שיאה בפניציון ניסיון הפשרה ניצחון לועד התיאום הכופר במרותו, עשה מאמץ אחרון לשבור את השביתה. הוא פנה לעסקני ה"ארגונים ההסתדרותיים, דרש מהם לקיים לבדם את הסכמי-הפשרה של אותו בוקר. אלה היו מוכנים לכך — אבל הבהירו ל"בקר, כי ההכרעה המעשית נתונה בידי ההסתדרות המהנדסים. שהרי בעלדיה, אין משקל של ממש לאירגונים ההסתדרותיים.

תקחת בקר הוסרכו במהרה. נציג המהנדס סים, בן-משנה, הודיע, כי ההסתדרות נאמנה להחלטת ועד-התיאום, המייצג למעלה מ"80% של האקדמאים. לסיכור זה היתה גם סיבה פנימית מרגיזה. יום קודם לכן נקט הוועד הפועל בפעולה מדהימה: הוא החרימ את חברות ההסתדרות המהנדסים, שבהיותה חלק מן ההסתדרות שלהן את החבורות לחבריה בדואר הכללי של הוועד הפועל. ה"חזרמה הקטנונית נראתה כאקט עויין הפגני, תהי, שאחרי לא היה איש מן המהנדסים מוכן להיענות להצעות-הפשרה.

וכן, בשעות הקטנות של הלילה, י"ע בקר; האקדמאים השובתים לא יפתחו רק במאבק מצועזע נגד הממשלה, אלא גם ירחיבו את הקרע בינם לבין ההסתדרות.

האטום

עניינים אלה

ח"כ מק"י משה סנה היה סבור כי ה"צורה בה ביקש שר האוצר לחלק את 130 מיליון הל"י של האטום הנוסף — אינה נכונה. 55 המיליונים שהוא המליץ להקציב לשיכון, נראו לו מעט מדי. על אחת כמה וכמה, שמן הסכום הגדול יותר רק מיליון לירות לחיסול מישכנות העוני.

לכן, הציע בשעת היכוח בכנסת, "אנו מציעים להגדיל את הסכום הזה מ-55 מיליון ל-100 מיליון, ואנו מציעים להקטין את ה"תוספת לבטחון באותם 45 מיליון לירות. אני יודע שיגורו; אתם הקומוניסטים בעד הקטנת הבטחון, אבל אנו בעד הגדלת ה"בטחון, כי אנו מציעים להקטין כל הוצאה על הכור האטומי כנגב. וזה אומר להוסיף בטחון, לחסוך כסף — ולהוסיף בטחון. וזה לא 45 מיליון ל"י. אתם יודעים כמה זה... זהו ביזבובו כסף, מחוץ לזה שיהו סיכון עצום, זוהי אשליה. מבחינה כספית זהו ביזבוב; מבחינה בטחונית — סיכון."

כאן שיטע אותו ח"כ מפא"י גדעון בן ישראל: "יש דרך יותר טובה: אולי תסתדר עם כרושצ'וב שלא ישלח נשק למצרים, ואז נוכל להקטין את התוספת האטומית. ואז סנה: "כרושצ'וב, קנדי, ארה"ר — אני יודע את השמות של כל ראשי הממשלות בעולם. אבל בעניין הכור האטומי אני מע"דיך את תשובתו של שר האוצר!"

בזה התכחן לרמזו לכך, כי פינחס ספיר הביע את דעתו נגד הפיתוח המופרז של המחקר האטומי. אולם ספיר התעלם מקרי-את סנה. "לא אכנס לכל העניינים האלה," הכריז בדברי תשובתו למתחכמים. הוא לא ידע, כי בעוד ימים ספורים יכנס מישורו אחר ל"עניינים אלה," אף כי איש לא ביקש זאת ממנו (ראה עמוד 11).

עסקים

הפארון הצעיר

משה דיין לא שמר את העניין בסוד. הוא סיפר ברצון למקורביו, כי הטיל על ה"יועץ המשפטי של משרדו לבדוק את העסקאות שנעשו בקרקעות המדינה, כדי לגלות (המשך בעמוד 15)

התחלת הסידרה על העיר שנוסדה על בסיס העיסקה הכנסתית

אשדוד

דוד — מתחייב בכתב להתחיל בבנייה תוך חצי-שנה. מתנאי זה פטור רק קונה אחד: חברת אשדוד.

לעומת זאת, מחייב החוזה את החברה לראובן לסיתוח העיר. מה פירוש "סיתוח העיר" — את זאת אין החוזה מפרט. הוא רק נוגע — כדי לצאת ידי חובה — בכמה פעולות סיתוח:

סלילת כבישים ורחובות; בשלב הראשון, עד 1962. התחייבה החברה לסלול 25 קילומטרים של כבישים. אין איש מן התושבים, או במועצה המקומית, יודע כמה קילומטרים נסללו למעשה. רק דו"ח מינהל מקרקעי יש"ר, שפורסם בשבוע שעבר, גילה כי עד מארס 1963 נסללו באשדוד 14 וחצי קילומטרים של כבישים.

ביו"ב: לפי החוזה היתה חברת אשדוד חייבת לבנות, עד סוף שנת 1962, רשת-ביוב מרכזית באורך הכבישים שנסללו. כלומר: 25 קילומטרים. אם להאמין לדו"ח מינהל מקרקעי ישראל, בוצעה ההתחייבות ב"1.2% בלבד. חברת אשדוד הגיחה רק 300 מטרים של ביוב.

גנים ציבוריים: עד סוף שנת 1962 היתה חברת אשדוד צריכה לנטוע בעיר 200 זוגים של גנים ציבוריים. למעשה הכשירה החברה גן אחד בלבד, על שטח של 40 דונם. הגן: כמה עצים פוריים, עושה רושם מדכא ב-

מיליונים — אפילו לא מיליון אחד, כמיקוד-מה. כל מה שהיה עליה לשלם הם דמי-השכרה לשנה ראשונה, עבור 7000 הדונם הראשונים. כלומר: זכות לרכוש עיר בישר-אל, תמורת תשלום מוזמן של 12,600 ל"י. פחות ממחיר חדר אחד בצפון תל-אביב.

לפני שלוש שנים פרצה השערוריה ה"ראשונה. משרד-האוצר ועובד בן-צמי הבינו כי החוזה שנחתם לא יכול היה להתפרש אחרת, מאשר מעשה של שוד רכוש האומה. על כן הסכימו להגדיל את מחיר הקרקע מ-50 ל-500 דולאר במשך חמש השנים ה"ראשונות, ל-600 דולאר בשלב שני ול-1100 עד 1300 דולאר בשלב אחרון; אולם גם ב"חווה המתוקן לא שונו תנאי התשלום. בידי

שלטים, שלטים, שלטים. שלטים של מיפעלים הנמצאים בשלב בנייה, שלטים של מיפעלים שייבנו אירפעים בעתיד. תחנות בני-זין שיקומו, מסעדות הקיימות רק על גבי השלטים.

הפסיפס הצבעוני של פירסומת, הנמשך לאורך שמונה קילומטרים מכביש החוף ל"אשקלון, מיועד לתיירים ולמשקיעים-בכוח. אשדוד — עיר למכירה.

וזה הבלוף הראשון; כי אשדוד כבר נמכרה מזמן. לכל היותר אפשר לקנות בה חלקים מיד שניה.

עוד קילומטר או שניים, והעיר מתרוממת מתוך החולות: קוביות הבתים, וביניהן מנר-פי בניין. הרחובות היורדים לים, ובמרכזם הדגש האדריכלי המרכזי של העיר: בניין רב-קומות, החולש על העיר. "בניין המועצה המקומית", מסבירים המדריכים לתיירים ה"רבים, הפוקדים את עיר המחר. וזה בלוף מספר שניים. כי בניין רב-קומות זה אינו אלא בניין בגובה בינוני, העומד בראש גבעה שכולה מוסתרת על ידי הבתים מסביב. שנית: הוא אינו שייך למועצה המקומית — הוא רק דירת-בשכר בחלק ממנו. בכל אשדוד אין אף בניין, אף לא מטר קרקע, השייך למועצה.

כל אלה הן, בעצם, רק חוליות ראשונות בשרשרת ארוכה של אמיתות שאינן אמת, של בלופים מוסתרים-למחצה. שרשרת כה ארוכה, שבסופו של דבר נשאלת השאלה: מה, בעצם, אינו בלוף באשדוד?

תנאי החוזה

העיר אשדוד בנויה על בסיס של עיסקה פנטסטית, אשר קשה למצוא לה תקדים בעולם כולו: מכירה סיונית של עיר שלמה לחברה פרטית. בעתיד המתוכנן תשתרע-העיר, על בתי-החרושת שלה, בתי-החולים, בתי-הקולנוע, המשרדים, הגנים ה"ציבוריים, השדרות, החילות והשיכונים — על 40 אלף דונם. 70% משטח זה — 28 אלף דונם — נמכרו על-ידי המדינה, כמכה אחת, לקונצרן בשם חברת אשדוד, ביום ה"4 באוגוסט 1957. בשם המוכרים חתם על חוזה המכירה לוי אשכול, שהיה אז שר ה"אוצר. כנגדו, נציגו הקונים: שני עסקנים ציוניים מפורסמים — עובד בן-צמי מנתניה ופיליפ קלוצניק מניר-יוזק.

מאז שימש החוזה לא פעם נושא לחיכוך. נמתחה עליו ביקורת קטלנית, ואף מבקר-המדינה הקדיש לו פרק ארוך בדו"ח השנתי מספר 12 שלו. אבל לכנסת הגיע בפעם ה"ראשונה רק לפני שבוע, כאשר כמה ח"כים מהאופוזיציה, שקראו על התקפותיו של שר-התחלואות משה דיין על העיסקה שנח"תמה על-ידי אשכול, מיהרו לדרוש את ביטול החוזה. ההצעה הוסרה, כרגיל, ברוב קולות. אולם השאלה, שהמשיכה עדיין להי"הד בציבור, היתה: מה הוא, בעצם, חוזה זה?

הוא פשוט וקצר, כמו חוזה לקניית דירה בצפון תל-אביב. עיקרו:

● **המחיר:** החוזה המקורי קבע כי כל דונם יימכר לחברה במחיר של 50 ד"ל-לאר. לפי השער דאז: 90 ל"י לדונם. כל העיסקה היתה צריכה להתבצע בשלושה של-בים. בחמש השנים הראשונות, עד 1962, תעביר הממשלה לחברה 7000 דונם. במשך חמש שנים נוספות — עוד 7000 דונם נ"ספים. השלב השלישי: 14 אלף הדונם ה"נותרים, תוך עשר שנים.

● **תנאי התשלום:** חברת אשדוד לא התחייבה לא לקנות את השטח בפעם אחת. החוזה רק הבטיח לה את הזכות הבל-עדיית לקנות את 28 אלף הדונם ברגע הנוח לה. עד לאותו רגע נותן זה, בה תכניס את קרקע הקרקע לאוצר המדינה, הושכרה ה"קרקע לחברה, במחיר הנקבד של דולאר ל"דונם לשנה. במילים אחרות: אחרי חתימת החוזה, לא התחייבה חברת אשדוד להשקיע

עובד בן-עמי, כשבידו תוכנית האב על העיר אשדוד

הזנחתו. לעומת זאת הוא נושא שם מכובד: גן-אלישבע, על-שם רעייתו המנוחה של לוי אשכול.

מה בנתה החברה?

אבל פיתוח העיר אינו, בסופו של דבר, עניין של גנים ציבוריים או ביוב מרכזי. אף לא סלילת כבישים. סיתוח ה"עיר פירושו בניית בתים ודירות, בתי-ספר וזמיעדונים, בנייני-ציבור ומרכזי-חברות. וכי דיוק בשטח זה אשדוד מתפתחת. עד כה ניבנו בעיר 4000 דירות; מספר דומה נמצא עתה בבנייה.

אלא שכל הפעילות הזאת אינה נוגעת ל"חברת אשדוד, וכאן מסתתר הבלוף הגדול ביותר, החבוי בתוך חוזה המכירה.

ההיגיון קובע, שאם חברת אשדוד רכשה 70% מקרקעות העיר ואם תוכנית פיתוח העיר קבעה בניית 4000 דירות במשך חמש השנים הראשונות, היתה חברת אשדוד צריכה להקים 70% מדירות אלה. כלומר: 2800 דירות. אך איש לא דרש מהחברה לבצע זאת. לפי החוזה היתה צריכה החברה להקים רק 1500 דירות משך תקופה זו.

סתיירה? עוד לא. כי חברת אשדוד לא קיימה אפילו התחייבות זו. לפי הנתונים הרשמיים, בנתה החברה עד כה 336 דירות. אבל איש אינו יכול להצביע על איזה דירות מדובר. כל הידוע על בניית דירות ממש על-ידי חברת אשדוד, נוגע לשלושה בתי-מגורים, בני 12 דירות כל אחד. סך-הכול: 36 דירות.

במלים אחרות: הכל, או כמעט הכל, מה

חברת אשדוד הושארה הזכות להוציא מ"קופתה את הכסף לקניית הקרקעות ברגע הנוח לה. במציאות: רק כאשר היא כבר מוכרת אתם הלאה, ומקבלת מהקונה מחיר העולה פי 15 או 20, ואפילו 40, על ה"מחיר שהיא צריכה לשלם לאוצר-המדינה.

● **הכמתות לקונה:** לא 1957 לא מכי מדינת-ישראל חתול בשם לחברת אשדוד. כבר אז היו קיימות תוכניות ממשיות להק"מת עיר גדולה במקום. הממשלה אפילו הספיקה להשקיע עשרות מיליונים בפיתוח ראשוני של האזור: כבישים, רשת חשמל, קווי מים. מיפעל החשמל האדיר כבר היה בשלבי סיומו. המיליוני האמריקאי רוגוויין כבר הסכים להשקיע מיליונים בבית-חרושת באשדוד.

ב"1957 כבר היו תוכניות מפורטות לבניית נמל עמוק-מים, שעל פיתן אפשר היה להניח כחדאות, שאשדוד של מחר תגיע למימדיה של חיפה של היום. עד כמה שיוחק נמל זה תפקיד חשוב בתוכניות חברת אשדוד, אפשר ללמוד מן המכתב ששלחה החברה לשר האוצר, והמהמהה חלק בלתי-נפרד מן החוזה המקורי: "אם כתוצאה מהסקר (לבידוק ה"תנאים להקמת הנמל) יתברר שאין מקום להקמת נמל עמוק-מים, כי אז תהיה הזכות לחברה לדרוש ביטולו של החוזה הני"ל."

אדמה ללא צל

קבצן פרטי, שיוכה לקנות דונם אד"מה באשדוד — אם מתוך השטח ה"מזומצם שנותר בידי מינהל מקרקעי ישראל, אם מתוך הדונמים של חברת אש"ד